

POSTANOWIENIE Z DNIA 12 LIPCA 2001 R.

III KZ 39/01

Strony występujące w postępowaniu poprawczym mogą wnieść kasację, w warunkach określonych w art. 520 k.p.k., od prawomocnego wyroku sądu odwoławczego, w razie orzeczenia wobec nieletniego środka poprawczego – umieszczenia w zakładzie poprawczym, nie tylko z powodu uchybień wymienionych w art. 439 k.p.k., ale także podnosząc zarzut innego rażącego naruszenia prawa jeżeli mogło ono mieć istotny wpływ na treść prawomocnego orzeczenia.

Przewodniczący Sędzia SN: W. Kozielowicz.

Prokurator Prokuratury Krajowej: J. Piechota.

Sąd Najwyższy w sprawie nieletniego Sławomira N. wobec którego orzeczono umieszczenie w zakładzie poprawczym, po rozpoznaniu zażalenia Czesława N. – ojca nieletniego, na postanowienie Sądu Okręgowego w Z. z dnia 20 marca 2001 r., w przedmiocie odmowy przywrócenia terminu do złożenia wniosku o doręczenie odpisu wyroku sądu odwoławczego wraz z uzasadnieniem w celu wniesienia kasacji, po wysłuchaniu Prokuratora

p o s t a n o w i ł zaskarżone postanowienie utrzymać w mocy.

U Z A S A D N I E N I E

Sąd Okręgowy w Z. wyrokiem z dnia 8 grudnia 2000 r. utrzymał w mocy, zaskarżony przez obrońcę nieletniego Sławomira N., wyrok Sądu Rejonowego w B. z dnia 31 maja 2000 r., mocą którego wobec tego nieletniego za popełnienie czynów karalnych orzeczono umieszczenie w zakładzie poprawczym.

W dniu 28 grudnia 2000 r. ojciec nieletniego Czesław N. złożył wniosek o przywrócenie mu terminu do złożenia wniosku o doręczenie orzeczenia z uzasadnieniem w celu wniesienia kasacji.

Sąd Okręgowy w Zamościu postanowieniem z dnia 20 marca 2001 r. odmówił Czesławowi N. ojcu nieletniego Sławomira N. przywrócenia terminu do złożenia wniosku o doręczenie orzeczenia z uzasadnieniem. W dniu 28 marca 2001 r. Czesław N. skierował do Sądu Najwyższego pismo nazwane „wnioskiem”, które zostało uznane przez Sąd Okręgowy w Z. za zażalenie na w/w postanowienie tego Sądu i przedstawione do rozpoznania Sądowi Najwyższemu.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Przed podjęciem decyzji co do złożonego zażalenia należy najpierw rozważyć kwestię dopuszczalności kasacji strony od wyroku sądu odwoławczego utrzymującego w mocy wyrok sądu pierwszej instancji, w którym orzeczono wobec nieletniego środek poprawczy w postaci umieszczenia w zakładzie poprawczym. Rozstrzygnięcie tej kwestii ma zasadnicze znaczenie dla niniejszego postępowania, gdyż w przypadku przyjęcia, iż stronie kasacja od takiego wyroku nie przysługuje, bezprzedmiotowym staje się wszczęte postępowanie w zakresie przywrócenia terminu do złożenia wniosku o doręczenie stronie odpisu wyroku z uzasadnieniem celem wniesienia kasacji.

Na gruncie stanu prawnego istniejącego do 1 września 2000 r. przyjmowano, że strona miała prawo do wniesienia kasacji od wyroków wydanych w postępowaniu poprawczym toczącym się w instancji odwoławczej na podstawie kodeksu postępowania karnego (por. P. Górecki, *Postępowanie poprawcze w sprawach nieletnich*, Gdańsk 1997, s. 212-216).

Ustawą z dnia 20 lipca 2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego oraz ustawy – Kodeks karny skarbowy (Dz. U. Nr 62, poz. 717), która weszła w życie właśnie 1 września 2000 r., zasadniczo ograniczono klasę orzeczeń zaskarżalnych kasacją przez strony, jedynie do wyroków skazujących na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania (art. 523 § 2 k.p.k.), oraz wyroków uniewinniających lub umarzających postępowanie z przyczyn wskazanych w art. 17 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k. oraz z powodu niepoczytalności, chyba że w kasacji podniesiono zarzut wymieniony w art. 439 § 1 k.p.k. Przepis art. 523 § 2 k.p.k. można zatem odczytać tak, że zawarte w nim ograniczenie możliwości wniesienia kasacji na korzyść oparte jest na kryterium surowości kary wymierzonej prawomocnym wyrokiem. Wniesienie zatem kasacji możliwe jest tylko w wypadku gdy została orzeczona kara surowa. Za taką ustawodawca uznał karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania (por. W. Grzeszczyk, *Kasacja w sprawach karnych z uwzględnieniem noweli do k.p.k. z 20 lipca 2000 r.* Komentarz. Piśmiennictwo. Orzecznictwo. Wzory pism, Kraków 2001, s. 83). Konieczność zaś zachowania symetrii rozwiązań uzasadniała ograniczenie dopuszczalności kasacji stron na niekorzyść oskarżonego (por. S. Zabłocki, *Nowela do k.p.k. z dnia 20 lipca 2000 r.* Komentarz, Warszawa 2000, s. 152).

Tak interpretując przepisy art. 523 § 2 i § 3 k.p.k. należałoby dojść do wniosku, iż strony mogą wnieść kasację tylko i wyłącznie od wyroków wymienionych w tych przepisach i tylko pod określonymi w nich warunkami

odnoszącymi się do kierunku kasacji, chyba że chodzi o kasację wniesioną z powodu uchybień o jakich mowa w art. 439 k.p.k. (por. art. 523 § 4 k.p.k.).

W orzecznictwie pojawił się również pogląd, iż możliwe jest przyjęcie, że ograniczenia dopuszczalności kasacji stron, wymienione w art. 523 § 2 i § 3 k.p.k., dotyczą jedynie wyroków rozstrzygających w przedmiocie odpowiedzialności karnej oskarżonego, nie mają zaś zastosowania gdy przedmiotem postępowania zakończony prawomocnym wyrokiem sądu odwoławczego jest inna kwestia (por. uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2001 r., III KZ 1/01 nie publ.).

Oczywistym wydaje się, że zaaprobowanie tego ostatniego stanowiska oznaczałoby, w realiach niniejszej sprawy, przyjęcie iż strona – rodzic nieletniego, ma prawo wnieść kasację od wyroku sądu odwoławczego wydanego w postępowaniu poprawczym, gdyż takim wyrokiem nie rozstrzyga się przecież o odpowiedzialności karnej nieletniego, a jedynie o odpowiedzialności za popełniony przez nieletniego czyn karalny.

Do wniosku o przysługującym stronie prawie do wniesienia kasacji w niniejszej sprawie, i to nie tylko w przypadku uchybień wymienionych w art. 439 k.p.k., należy dojść także dzieląc wypowiedzi, które wskazują iż art. 523 § 2 i 3 k.p.k. ogranicza regułę określoną w art. 519 zd. pierwsze k.p.k., a zatem, że trzeba te przepisy interpretować we wzajemnym powiązaniu z uwzględnieniem także art. 520 k.p.k. (P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek: Kodeks postępowania karnego, Suplement do tomu II. Komentarz pod red. P. Hofmańskiego, Warszawa 2000, s. 103-104).

Otóż przyjęty w ustawie z dnia 28 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. Nr 35, poz. 228, ze zm.) model postępowania odwoławczego jest rezultatem funkcjonowania dwóch trybów postępowań rozpoznawczych przed sądem rodzinnym, a mianowicie postępowania poprawczego, opartego na przepisach k.p.k., oraz postępowania opiekuńczo-

wychowawczego opartego na przepisach k.p.c. O tym czy postępowanie odwoławcze toczy się na podstawie przepisów k.p.c. czy k.p.k. decyduje, zgodnie z treścią art. 59 § 1 upn, rodzaj zastosowanego wobec nieletniego środka oraz żądanie (wniosek) zawarte w środku odwoławczym (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 lipca 1984 r., VI KZP 7/84, OSNKW 1984, z. 11-12, poz. 111, K. Gromek, Komentarz do ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, Warszawa 2001 r., s. 326-329).

Nie budzi wątpliwości, iż od orzeczenia sądu drugiej instancji orzekającego w stosunku do nieletniego środek wychowawczy kasacja jest dopuszczalna (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 marca 1998 r. II CKN 771/97, OSNC 1998, z. 10, poz. 168, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 grudnia 1998 r. I CKN 939/97, Prok. i Pr. 1999, z. 11-12, poz. 37,, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 czerwca 1998 r., I CKN 195/98, Prok. i Pr. 1999, z. 11-12, poz. 33). Czyli kasacja jest dopuszczalna jeżeli postępowanie odwoławcze toczyło się na podstawie przepisów k.p.c., a także, jeżeli toczyło się na podstawie przepisów k.p.k. a w drugiej instancji nie uwzględniono apelacji zawierającej wniosek o orzeczenie środka poprawczego, lub uwzględniono apelację złożoną od orzeczenia mocą którego zastosowano środek poprawczy i zmieniono to orzeczenie przez zastosowanie środka wychowawczego.

Brak jest zdaniem Sądu Najwyższego racji, które nakazywałyby przyjąć bardzo restrykcyjną wykładnię art. 523 § 2 k.p.k., iż skoro w tym przepisie jest mowa wyłącznie o wyrokach „skazujących na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania”, a w postępowaniu toczącym się w niniejszej sprawie wobec nieletniego orzeczono środek prawny, a nie taką karę, to tylko z tego względu kasacja nie jest, poza wyjątkami wymienionymi w art. 523 § 4 k.p.k., dopuszczalna. Taka formalistyczna wykładnia wspomnianego przepisu, nie uwzględniałaby faktu, iż na gruncie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich umieszczenie w za-

kładzie poprawczym jest najsurowszym pozakarnym środkiem zapobiegania i zwalczania przestępczości nieletnich. Byłoby zatem swoistym paradoksem gdyby dokonując interpretacji przepisów o kasacji od orzeczeń wydanych w sprawach nieletnich przyjąć, że kasacja przysługuje jedynie od orzeczenia sądu drugiej instancji w przypadku orzeczenia środka wychowawczego (stosuje się wówczas przepisy k.p.c.), zaś nie ma uprawnienia do wniesienia kasacji strona, poza wyjątkiem z art. 523 § 4 pkt 1 k.p.k., gdy zapadł prawomocny wyrok sądu drugiej instancji, mocą którego orzeczono, bądź utrzymano w mocy, najsurowszy środek przewidziany w upn (umieszczenie w zakładzie poprawczym).

Kierując się przedstawionym wyżej rozumowaniem Sąd Najwyższy uznał, iż strony występujące w postępowaniu poprawczym mogą wnieść kasację, w warunkach określonych w art. 520 k.p.k., od prawomocnego wyroku sądu odwoławczego, w razie orzeczenia wobec nieletniego środka poprawczego – umieszczenia w zakładzie poprawczym, nie tylko z powodu uchybień wymienionych w art. 439 k.p.k., ale także podnosząc zarzut innego rażącego naruszenia prawa jeżeli mogło ono mieć istotny wpływ na treść prawomocnego orzeczenia.

Przechodząc do rozpoznania zarzutów z zażalenia należy stwierdzić, iż nie można ich podzielić.

Powszechnie w orzecznictwie przyjmuje się, iż uregulowanie zawarte w art. 126 § 1 k.p.k. obowiązujące w kwestii przywrócenia terminu, wymaga istnienia przyczyn usprawiedliwiających dokonanie przez stronę czynności procesowej po upływie terminu. Do przyczyn tych powołany przepis zalicza wystąpienie okoliczności „niezależnych” od strony, a więc takich, których strona nie mogła usunąć i dokonać wymaganej przez prawo czynności we właściwym czasie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 marca 1997 r., V KZ 28/97, Prok. i Pr. 1997, z. 6, poz. 9).

W doktrynie zauważa się, iż przywrócenie terminu nie nastąpi zarówno wówczas gdy strona umyślnie nie dotrzymała terminu, jak i wówczas gdy niezachowanie terminu jest wynikiem niedbalstwa albo lekkomyślności strony (por. J. Grajewski, L. Paprzycki, Kodeks postępowania karnego z komentarzem, Sopot 2000, s. 205).

W niniejszej sprawie jak trafnie wykazał Sąd Okręgowy w Z., w obszernym uzasadnieniu postanowienia z dnia 20 marca 2001 r., nie możemy w żadnym wypadku zasadnie mówić, iż ojciec nieletniego Sławomira N. z niezależnych od siebie okoliczności uchybił (i to znacząco) terminowi zawiadomienia do złożenia wniosku o doręczenie mu odpisu wyroku wraz z uzasadnieniem w celu złożenia kasacji.